

Бухгалтерський облік як інформаційна основа відображення соціальної складової компанії: сучасна проблематика та минулий досвід побудови рахівництва в системі західноукраїнської кооперації за часів Австро-Угорщини та міжвоєнної Польщі

Обговорено важливість та існуючу проблематику фіксації бухгалтерською системою інформації про соціальну складову в діяльності підприємства. Проаналізовано погляди науковців на диспозицію «соціального обліку» як самостійного виду чи акцентовано виражені складової бухгалтерської системи.

Сформульовано авторську позицію про те, що впровадження у практику засадних положень соціально відповідального бізнесу і нові вимоги з боку громадянського суспільства до діяльності компаній вимагають надійної формалізованої інформаційної бази, яка може бути сформована в загальній системі бухгалтерського обліку шляхом виділення фінансово-господарських операцій, що належать до соціальних і суспільних критеріїв.

Наведено та критично оцінено існуючу практику звітування (публічну презентацію інформації) вітчизняними підприємствами про здійснені ними фінансово-економічні операції соціального характеру. Доведено, що публічно представлена нефінансова та інтегрована звітність українських підприємств своїм інформаційним масивом розкриває лише факти про соціальні витрати і доходи, але не містить інформацію про формування соціального капіталу (отримання вищої іміджевої позиції корпоративним утворенням).

Аргументовано доцільність звернення до досвіду минулого і розкрито окремі аспекти урахування соціальної складової під час побудови рахівничої практики в межах об'єднання українських кооперативів, які можуть забезпечити вирішення деяких аспектів сучасних проблем. Сформульовані пропозиції більшою мірою стосуються очікуваної організації в повоєнний період господарських утворень у межах професійних об'єднань, галузевих асоціацій чи спілок, які вимагатимуть координації і взаємодії між собою в реалізації процесів суспільно-соціального характеру.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність; соціальний облік і звітність; рахівнича практика в системі західноукраїнської кооперації.

JEL Classification Code M41, G30, B15.

Актуальність теми. У сучасній світогосподарській практиці ведення бізнесу соціальна складова стає однією з пріоритетних у діяльності суб'єктів господарювання. Зміни сучасних цивілізаційних процесів висувають нові вимоги з боку громадянського суспільства до діяльності компаній і знаходять вираз у зростанні значущості соціальних і суспільних критеріїв у процесах їхнього функціонування. Такі критерії стають важливими індикаторами і для самих компаній, оскільки сприяють набуттю ними іміджу та конкурентних переваг. Понятійний апарат «соціально орієнтований (відповідальний) бізнес» не має чіткої артикуляції, а тому й інформаційне поле про таку складову діяльності не має конкретно визначених параметрів. Необхідність публічної презентації підприємствами своєї соціальної діяльності зумовлює «потребу вирішення на рівні облікової науки перспективи розвитку методології обліку соціального капіталу» [1, с. 131].

Обраний напрям, параметри і характер нашого дослідження спрямовані на вирішування задекларованої у статті проблеми з урахуванням аргументацій науковців про те, що «результати дослідження минулих практик дають можливість на більш твердій основі оцінити сучасні теоретико-методологічні підходи та організацію облікової практики у корпоративних структурах в існуючих й очікуваних соціально-економічних умовах» [2]. У дослідженні проведено аналіз впровадженої у практику бухгалтерської системи з відображенням у ній соціальної складової, яка використовувалася в межах західноукраїнської кооперації як цілісного інституційного комплексу в період з другої половини XIX і до середини XX ст. Фокус цієї складової нашого дослідження зорієнтований і на розробку бухгалтерської системи для відображення компонентів соціальної діяльності в період повоєнної відбудови національного господарства, у який суб'єкти господарювання, як очікується, здійснюватимуть свою діяльність у соціально-суспільному середовищі нового типу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У більшості досліджень дотримується позиція, що впровадження у практику соціально орієнтованої корпоративної стратегії та зростаючі запити на

публічну презентацію компаніями такого виду діяльності вимагає надійної формалізованої інформаційної бази. У публікації І.Годнюк та Н.Семенішеної зазначається, що «соціальний облік має стати не окремим видом обліку, а структурним елементом системи традиційного бухгалтерського обліку» [3]. Будько О. розглядає передумови і напрямки розвитку цієї підсистеми бухгалтерського обліку «з точки зору формування інформаційної бази для управлінських рішень щодо внутрішньої та зовнішньої діяльності підприємства» [4].

Подальший розвиток соціального обліку І.Камінська, С.Хома, Ю.Чучук розглядають через призму «розробки відповідної теорії, методології бухгалтерського обліку та методики формування соціальної звітності з урахуванням складених у сучасному суспільстві економічних, політичних та соціальних факторів» [5]. У публікації О.Руденко, О.Кондратюк та А.Горєвої більш конкретизовано наводяться напрямки подальших досліджень, зокрема шляхом розробки методики соціального обліку та формулювання способів стандартизації нефінансової звітності» [6]. У тематичній статті В.Покин'ячереда та К.Копняк «для оцінювання соціально відповідальної діяльності та відображення її результатів в обліковій системі компанії запропоновано систему показників, зокрема індикатори за критеріями залучення компанії до життя громадськості» [7].

Розкриваючи еволюцію обліку за інституційним підходом, Н.Канцедал зазначив, що такого типу дослідження «базуються на соціальній, правовій та політичній площинах, на основі яких розкривається пристосування бухгалтерської методології до нових вимог, що висувуються суспільством з урахуванням ролі і значення окремих інститутів» [8]. При формулюванні адаптивних для сучасного українського суспільно-економічного середовища облікових інструментів у системі корпоративного управління В.Царук у кваліфікаційній науковій праці [2] робить висновок про доцільність проведення історичного аналізу ролі бухгалтерського обліку в системі корпоративного управління в минулі історичні періоди. Підтримуючи таку точку зору, вважаємо доцільним звернення до координації соціальної складової в системі діяльності українського кооперативного руху та її оприлюднення в бухгалтерській звітності цим кооперативним об'єднанням за часів Австро-Угорщини та міжвоєнної Польщі.

Метою статті є формулювання загальної диспозиції соціального обліку на підприємствах соціально орієнтованого бізнесу та виявлення відповідних для сучасної практики підходів до відображення суспільно-соціальних операцій у рахівничій практиці західноукраїнської кооперації.

Викладення основного матеріалу. Сучасні й очікувані тенденції державотворення України спонукають до переосмислення значущості соціальних процесів на загальнодержавному рівні і безпосередньо керівництвом окремих господарсько-економічних утворень. Таким видом фінансово-господарських операцій підприємства демонструють усвідомлене дотримання ними громадянських і суспільних цінностей (соціальні програми, участь у добродійних і благодійних акціях, спонсорювання культурно-освітніх заходів тощо). З точки зору кількісної формалізації такого типу фінансово-господарських операцій «особливістю є те, що економічні вигоди внаслідок впровадження соціальних заходів, відобразити в обліку під час їх реалізації неможливо, а сформулювати фінансовий результат від цієї діяльності взагалі можливо лише теоретично» [9, с. 261].

На основі рекомендаційних положень міжнародних стандартів зі складання публічної звітності підприємства презентують здійснені ними господарські операції чи економічні дії, які можна зарахувати до критерію «соціальна відповідальність». Відсутність єдиного стандарту нефінансової звітності та методичних рекомендацій для формування даних про соціальну відповідальність підприємства спричиняють застосування різних підходів до звітної презентації такого виду діяльності. У практику впроваджуються все нові інструменти нефінансової звітності, наприклад «ESG» (environmental, social and governance). Для державного управління і координації цією важливою складовою в побудові суспільно-економічного середовища нового типу в попередні роки була розроблена «Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 року» [10].

Для забезпечення ефективності управлінських процесів і державних регулятивних механізмів необхідна релевантна і достатньо формалізована інформація, яка дає змогу оцінити конкретного вітчизняного суб'єкта господарювання за критеріями впливу на суспільно-соціальну роль в країні. З такої точки зору важливою основою є розробка заходів для «впровадження національних стандартів соціальної звітності як одного із інструментів внутрішнього управління й удосконалення державної соціальної політики» [3]. Важливість критерію «соціальна відповідальність» для самих підприємств в існуючій й очікуваній архітектоніці суспільно-економічного середовища підтверджується дослідженнями на європейському просторі [11], результати яких доводять, що соціальні підприємства стають найбільш інноваційною формою в умовах сучасної економіки.

Для публічної презентації всіх сфер своєї діяльності зарубіжні і деякі вітчизняні компанії використовують інформаційну платформу Звіту зі сталого розвитку (Sustainable Development Reporting). Основа цього звіту містить доволі узагальнену систему набору взаємопов'язаних індикаторів про економічні, соціальні та екологічні досягнення в діяльності компанії. Звіт із корпоративної соціальної

відповідальності (Corporate Responsibility Reporting) за своїми інформаційними параметрами має на меті донести до широкого кола стейкхолдерів місце і значущість соціальної складової в корпоративній стратегії та її реалізацію на практиці. Соціальна звітність вітчизняних підприємств містить найрізноманітніше наповнення, а тому й представлення результатів соціально відповідального ведення бізнесу складно оцінити та порівняти на рівні тієї чи іншої групи підприємств.

У сучасній теорії і практиці існує низка визнаних проблемних питань щодо конкретизованого визначення змісту, критеріїв визнання й ідентифікації та методики фіксації на рахунках бухгалтерського обліку і відображення у публічній звітності соціальної складової. Вони широко описані в різних за спрямуванням розробках, у яких інформаційним масивом для управлінської системи стають лише облікові дані про соціальні витрати і доходи. Проведений під час виконання цієї роботи аналіз розробок і тематичних публікацій показує, що більшість науковців і практиків не акцентують увагу на набутті підприємством соціального капіталу від такого виду діяльності (отримання вищої іміджевої позиції корпоративним утворенням). У цьому контексті в роботі [12] зазначається, що публічно представлена «нефінансова та інтегрована звітність навіть найпрозоріших підприємств не містить інформацію про формування соціального капіталу».

У нашому дослідженні акцентованою є позиція про інституційний характер набуття суб'єктами господарювання «соціального капіталу». З такої ж позиції розглядається і зміст та роль бухгалтерсько-звітної системи, яка «відіграє важливу роль в реалізації всіх принципів корпоративного управління та її розгляду як активного інструменту впровадження соціальної (інституційної) практики» [2]. Під моделлю корпоративного управління розглядається організація прийнятного для цієї моделі механізму координації діяльності структурних одиниць з набором визначених управлінських інструментів, враховуючи обліково-звітне інформаційне поле. З цієї точки зору слід дотримуватися погляду, що процеси формування адекватної для об'єднання системи обліку у своїй основі стають залежними (ідеологічно обумовленими) і знаходяться в параметрах моделі діяльності соціально відповідального суб'єкта господарювання.

У «класичному» варіанті термін «соціальний капітал» виникає завдяки встановленню довіри та взаємодопомоги між членами колективної діяльності і розглядаються через призму декількох суспільних полів (економічне, релігійне, політичне, культурне та ін.). Саме ці «суспільні поля» мали достатньо виражений зміст у побудові західноукраїнської кооперативної системи з акцентованим урахуванням соціальних і етичних аспектів у бухгалтерській і ревізійній роботі.

На практичне застосування таких факторів впливу та їх використання в навчальних процесах підготовки бухгалтерських кадрів у системі кооперативного шкільництва вплинула відома в краю тематична публікація, виражена в пізніший період у праці «Філософія рахунків» [13]. В історіографії цю бухгалтерську парадигму інколи ще подають «пропрієтарною теорією», у якій використано термін «власність» (proprietaryship) та виражений акцент на соціальну спрямованість бухгалтерії. Аспекти етичних компонентів для формування кооперативної практики рахівництва були запозичені з праці «Культурне значення рахунків» [14]. У базових засадах цієї розробки відзначено вплив культурних особливостей країн на побудову рахівничої системи. Публічна інформація була додатковим засобом залучення етно-національної української громади до кооперативної діяльності з вибудованою в ній системою соціальних ліфтів [15–17].

Наведемо основні (базові) ідеологічні засади, які поклалися в процеси ревізійної діяльності: «виявлення відхилень від дотримання кооперативних принципів для забезпечення можливості зберегти в чистоті соціально-економічну природу кооперації загалом» [18]. Тому на практиці процеси ревізій не обмежувалися лише перевіркою законності господарських і фінансових операцій та правильності їх відображення в системі обліку. У навчально-практичних посібниках для підготовки бухгалтерів, в т. ч. і наведених нижче [19–21], вступні теми починалися з орієнтаційних окреслень бухгалтерської діяльності: «бухгалтерія піклується про недоторканість приватного капіталу, що знаходиться на різних індивідуальних підприємствах, опікується всією соціальною власністю, дотримується раціональної економіки та соціального споживання»; «підвалинами бухгалтерії є математика, логіка, естетика та етика».

Діяльність окремих кооперативних утворень та організація практичного рахівництва ґрунтувалася на засадах скоординованого управління Ревізійним Союзом Українських Кооператив (РСУК). Координаційні процеси РСУК безперечно були зорієнтовані на результативність комерційних кооперативних проектів, проте з чіткою акцентуацією на дотримання в них господарських і фінансових операцій суспільно-соціального характеру.

Соціальна складова наводилася при щорічному оприлюдненні балансів кооперативних утворень, які входили до Ревізійного Союзу Українських Кооператив [15]. У цьому публічному звіті наводилися дані про джерела походження зиску (прибутку), його внутрішнього розподілу і зовнішнє спрямування, зокрема на фінансування заходів у сфері культурно-просвітницької діяльності. Важливо також вирізнити

і вироблені принципи та методи бухгалтерської фіксації інформації про відрахування в резервні й страхові фонди для забезпечення загрози втрати вкладеного пайового капіталу в кооперативне утворення. Архівні джерела містять документи, які розкривають факти з оприлюднення бухгалтерських звітів і окремих профільних об'єднань у системі кооперації (центральної РСУК): звіти з діяльності Краєвого Молочарського Союзу «Маслосоюз» і товариства «Сільський господар», опубліковані в журналі «Економіст». Звідомлення про діяльність «Ревізійного Союзу Українських Кооперативів» опубліковувалося видавничою спілкою «Діло» та в «Господарсько-кооперативному часописі».

Об'єднання українських кооперативів стали спілкою українських соціальних організацій, які характером ведення своєї діяльності «відображали процес формування економічної моделі українського суспільства, були свідченням пошуку шляхів співпраці між суспільною та індивідуальною гілками національних господарських відносин» [16]. Дотримання суспільно-соціальних критеріїв перетворювали кооперативні структури на соціальні організації, які у відомому гаслі «свій до свого по своє» втілювали соціально-економічний вимір націотворчих стратегій українців [17].

Аналіз тогочасних бухгалтерських посібників показує, що значна частина матеріалу у них «запозичувалася» зі сфери суспільно-економічних наук, розширюючи в такий спосіб бухгалтерські теоретичні знання і введення відповідних коректив у практичну бухгалтерію. Для прикладу, коротко охарактеризуємо «Podręcznik do nauki rachunkowości ogólnej i państwowej» [19] шляхом розкриття його змістової структури.

Він призначався для опанування навиків із застосування методики ведення практичного рахівництва та містив вправи для формування нових сценаріїв організації бухгалтерської системи на державних, національних та муніципальних підприємствах й приватних господарствах. Насамперед звертаємо увагу на його вступну частину «Загальні засади соціальної економіки, які покладаються в основу науки про рахівництво». Вона дає змогу в узагальненому виді зробити висновок про орієнтацію бухгалтерської системи на відображення діяльності підприємства через призму суспільно-економічного середовища і соціальної економіки. Викладення суто бухгалтерських методик стосовно інших традиційних бухгалтерських об'єктів і операцій підпорядковувалася визначеним базовим засадам. У таблиці 1 наведено теми (лекційні блоки), які розширювали сферу бухгалтерських знань про управління соціально орієнтованою господарською системою, місце та функції контролю в системі управління.

Таблиця 1

Зміст тематичного матеріалу підручника (витяг)

Мовою оригіналу	Українською мовою
Część pierwsza: Rozdział I. Zasady ekonomii społecznej, pozostające w związku z nauką rachunkowości	Частина перша. Розділ I. Загальні засади соціальної економіки, які покладаються в основу науки про рахівництво
Organa zarządu: kierowniczy w wykonawczy i kontrolujący	Органи управління: виконавчі та контрольні
Rozdział II. Plan gospodarczy, czyli budżet. Przedmiot czyli treść budżetu. Budżet jako środek kontroli	Розділ II. Господарський план і цілі бюджету. Предмет цілей господарства через бюджет. Бюджет як засіб контролю
Dział III. Rozdział I. Nauka o kontroli w ogóle. Kontrola zapobiegawcza (prewencyjna). Kontrola, dotycząca organów kierujących gospodarstwami	Глава III. Розділ I. Наука про контроль в цілому. Профілактичний (превентивний) контроль. Контроль в системі органу управління господарством

У сучасних системах корпоративного управління соціально орієнтованих компаній значна увага приділяється контролю як функції в тій чи тій управлінській моделі. Як видно з наведених у таблиці тем підручника у тогочасний період була сформульована достатньо взаємопов'язана система господарського плану і бюджету, який розглядався і базовим інформаційним полем у системі засобів контролю. Виокремимо і таку чітко визначену профілактичну (превентивну) функцію контролю, яка в сучасних дослідженнях щодо побудови моделі корпоративного менеджменту має доволі дискусійний характер. Подібним за змістом і структурою матеріалу про вираз соціальної складової в системі бухгалтерських знань був посібник «Rachunkowość rolnicza dla gospodarstw włościańskich» [20].

На адаптацію рахівничої практики до змінюваних соціально-економічних умов в краю впливали різні інституції, в т. ч. й Львівське відділення Польського економічного товариства. У ньому переважали економічні секції, проте важливою була й бухгалтерська. З точки зору взаємозв'язку економічних розробок і бухгалтерії наведемо бухгалтерське представлення у цьому товаристві Franciszeka Tomaneka. Його реферат «Przebudowa życia gospodarczego a rachunkowość» став основою для посібника «Бухгалтерія

і баланс» («Księgowość i bilance»). Питання використання базових принципів формування балансознавства на засадах суспільної економіки було розглянуто через узгодження вартості в економіці і балансах окремого суб'єкта господарювання [21]. Спорідненою була тема його виступу на конференції «Господарське життя і суспільна економіка» (Życie gospodarcze a esjnjmika spoleczna), проведеної Польським економічним товариством у Львові на базі Вищої школи міжнародної торгівлі та у викладі на 1-му регіональному з'їзді бухгалтерів Львівського округу «Реконструкція економічного життя та бухгалтерського обліку» (Przebudowa życia gospodarczego a rachunkowość).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Впровадження у практику засадних положень концепцій сталого розвитку та соціально відповідального бізнесу об'єктивно зумовлюють посилення значущості соціальної компоненти в загальній системі бухгалтерського обліку. Перспективним напрямом подальших досліджень розвитку бухгалтерсько-звітної системи вважається інтегроване відображення в ній економічних, екологічних і соціальних аспектів. Сформована в такий спосіб єдина інформаційна система може забезпечити і складання нефінансової звітності про результати виконання соціальних програм та доведення їх до заінтересованих сторін.

Система сучасного корпоративного управління значно трансформувалася, проте все ж можна дотримуватися погляду, що досвід формування РСУК засадних принципів побудови адаптивної бухгалтерської системи з вираженим акцентом відображення компонентів соціальної діяльності може додати нового напрямку в сучасних тематичних дослідженнях. Особливо це стосується очікуваної організації в повоєнний період господарських утворень у межах професійних об'єднань, галузевих асоціацій чи спілок, які вимагатимуть координації і взаємодії між собою в реалізації процесів суспільно-соціального характеру.

Список використаної літератури:

1. *Садовська І.Б.* Облік соціального капіталу: проблеми та перспективи удосконалення методології / *І.Б. Садовська* // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси : збірник наукових праць. – Луцьк : Луцький національний технічний університет, 2019. – Вип. 16 (61). – С. 131–142.
2. *Царук В.Ю.* Обліково-аналітичне забезпечення корпоративного управління: теорія і методологія : дис. ... на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю : 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / *В.Ю. Царук*. – Тернопіль : Західноукраїнський національний університет Міністерства освіти і науки України, 2021.
3. *Годнюк І.В.* Соціальний облік та звітність, як інструменти соціальної відповідальності / *І.В. Годнюк, Н.В. Семенішена* // Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. – 2017. – Вип. 26. – С. 131–140.
4. *Будько О.В.* Облік соціальної відповідальності діяльності як інформаційна основа управління сталим розвитком / *О.В. Будько* // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 20. – С. 33–38.
5. *Камінська І.* Соціальний облік як інформаційна база реалізації концепції соціально відповідального бізнесу / *І.Камінська, С.Хома, Ю.Чучук* // Галицький економічний вісник. – 2019. – Т. 60, № 5. – С. 121–128.
6. *Руденко О.В.* Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, обліковий аспект та нефінансова звітність / *О.В. Руденко, О.М. Кондратюк, А.С. Горєва* // Ефективна економіка. – 2020. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8385>.
7. *Покиньчереда В.В.* Обліково-інформаційне забезпечення корпоративної соціальної відповідальності бізнесу / *В.В. Покиньчереда, К.В. Копняк* // Ефективна економіка. – 2021. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9433>.
8. *Канцедал Н.А.* Наукова інтерпретація методології обліку у працях корифеїв бухгалтерської думки / *Н.А. Канцедал* // Облік і фінанси. – 2018. – № 2 (80). – С. 16–23.
9. *Левіцька С.О.* Соціальний облік: методичний підхід та організаційне забезпечення / *С.О. Левіцька* // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2014. – № 797. – С. 255–262.
10. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svb.ua/national-csr-strategy>.
11. *Global Entrepreneurship Monitor Report on Social Entrepreneurship / S.Terjesen, J.Lepoutre, R.Justo, N.Bosma* // Working Paper Series. – 2011. – № 11–07 [Electronic resource]. – Access mode : https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/2327154/mod_resource/content/5/Artigo6-%20GEM-WorkingPaper11-07.pdf.
12. *Захаров Д.* Вплив соціального капіталу на формування конкурентоспроможності компаній / *Д.Захаров, І.Жиглей* ; за заг. ред. *І.О. Макаренко* // Корпоративна соціально-екологічна відповідальність та партнерство стейкхолдерів задля сталого розвитку : монографія. – Суми : СумДУ, 2020. – 260 с.
13. *Sprague Ch.E.* The philosophy of accounts / *Ch.E. Sprague*. – Fourth edition. – New-York, 1919.
14. *Scott Dr.* The Basis for Accounting Principles / *Dr.Scott* // The Accounting Review. – 1941. – Vol. 16. – № 4. – P. 341–349.
15. Біляни Кооператив приналежних до Ревізійного союзу Українських Кооператив у Львові, об'єднаних в окружних осередках Станіславівського воевідства / Господарсько-Кооперативний Часопис, органу Ревізійного союзу Українських кооперативів. – Львів : Графія ; накладом Ревізійного союзу Українських кооперативів у Львові, 1936.

16. Пасіцька О.І. Соціально-економічна діяльність українців Галичини (1919–1939) : дис. ... на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальностями : 07.00.01 – історія України, 07.00.02 – всесвітня історія / О.І. Пасіцька. – Львів : Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, Інститут народознавства НАН України, 2019.
17. Долганов П. «Свій до свого по своє»: соціально-економічний вимір національних стратегій українців у міжвоєнній Польщі : монографія / П.Долганов. – Рівне : Волинські обереги, 2018. – 231 с.
18. Мартос Б. Кооперативна ревізія / Б.Мартос. – Львів : Ревізійний Союз Українських кооперативів, 1928. – 65 с.
19. Sciborski A. Podręcznik do nauki rachunkowości ogólnej i państwowej / A.Sciborski ; opracowany według wykładów radcy Dworu Tadeusza Klusik-Orzechowskiego na c.k Uniwersytecie we Lwowie. Cześć I. – Lwów : Drukarnja szczęsnego Bednarskieu we Lwowie, nakładem wydawcy, 1912. – 500 s.
20. Ernest L. Rachunkowość rolnicza dla gospodarstw włościańskich / L.Ernest ; według 9-go wzdania niemieckiego przełożył i do potrieb włościan polskich dostosował prof. dr. Franciszek Bujak. – Lwów : Drukarnja K.S. Jakubowskiego we Lwowie, 1926. – 158 s.
21. Tomanek F. Wartość w economice a w bilansach: streszczenie wykładu inauguracyjnego, wygłoszonego w dniu 16 października 1932 r. w wyższej szkole handlu zagranicznego we Lwowie / F.Tomanek // Życie gospodarcze a ecjnjmika społeczna. – Lwów : Wydanie jako tom II. Biblioteki Polskiego Towarzystwa Economicznego we Lwowie, 1933.

References:

1. Sadovska, I.B. (2019), «Oblik sotsialnoho kapitalu: problemy ta perspektyvy udoskonalennia metodolohii», *Ekonomichni nauky, Ser. Oblik i finansy*, zbirnyk naukovykh prats, Lutskyi natsionalnyi tekhnichniy universytet, Lutsk, Issue 16 (61), pp. 131–142.
2. Tsaruk, V.Iu. (2021), *Oblikovo-analitychne zabezpechennia korporatyvnoho upravlinnia: teoriia i metodolohiia*, D.Sc. Thesis of dissertation, Zakhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, Ternopil.
3. Hodniuk, I.V. and Semenyshena, N.V. (2017), «Sotsialnyi oblik ta zvitnist, yak instrumenty sotsialnoi vidpovidalnosti», *Podilskyi visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika*, Issue 26, pp. 131–140.
4. Budko, O.V. (2016), «Oblik sotsialnoi vidpovidalnosti diialnosti yak informatsiina osnova upravlinnia stalym rozvytkom», *Investysii: praktyka ta dosvid*, No. 20, pp. 33–38.
5. Kaminska, I., Khoma, S. and Chuchuk, Yu. (2019), «Sotsialnyi oblik yak informatsiina baza realizatsii kontseptsii sotsialno vidpovidalnoho biznesu», *Halytskyi ekonomichniy visnyk*, Vol. 60, No. 5, pp. 121–128.
6. Rudenko, O.V., Kondratiuk, O.M. and Horieva, A.S. (2020), «Sotsialna vidpovidalnist biznesu: sutnist, oblikovy aspekt ta nefinansova zvitnist», *Efektivna ekonomika*, No. 11, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8385>
7. Pokynchereda, V.V. and Kopniak, K.V. (2021), «Oblikovo-informatsiine zabezpechennia korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu», *Efektivna ekonomika*, No. 10, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9433>
8. Kantsedal, N.A. (2018), «Naukova interpretatsiia metodolohii obliku u pratsiakh koryfeiv bukhhalterskoi dumky», *Oblik i finansy*, No. 2 (80), pp. 16–23.
9. Levytska, S.O. (2014), «Sotsialnyi oblik: metodychni pidkhid ta orhanizatsiine zabezpechennia», *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, No. 797, pp. 255–262.
10. «Stratehiia spriannia rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu v Ukraini na period do 2020 roku», [Online], available at: <http://svb.ua/national-csr-strategy>
11. Terjesen, S., Lepoutre, J., Justo, R. and Bosma, N. (2011), «Global Entrepreneurship Monitor Report on Social Entrepreneurship», *Working Paper Series*, No. 11–07, [Online], available at: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/2327154/mod_resource/content/5/Artigo6-%20GEM-Working Paper 11-07.pdf
12. Zakharov, D. and Zhyhlei, I. (2020), «Vplyv sotsialnoho kapitalu na formuvannia konkurentospromozhnosti kompanii», in Makarenko, I.O. (ed.), *Korporatyvna sotsialno-ekolohichna vidpovidalnist ta partnerstvo steikholderiv zadlia staloho rozvytku*, monohrafiia, SumDU, Sumy, 260 p.
13. Sprague, Ch.E. (1919), *The philosophy of accouns*, 4th edition, New-York.
14. Scott, Dr. (1941), «The Basis for Accounting Principles», *The Accounting Review*, Vol. 16, No. 4, pp. 341–349.
15. Biliansy Kooperatyv prynaleznykh do Reviziinoho soiuзу Ukrainskykh Kooperatyv u Lvovi, obiednanykh v okruzhnykh oseredkakh Stanyslavivskoho voievodstva, *Hospodarsko-Kooperatyvnyi Chasopys, orhanu Reviziinoho soiuзу Ukrainskykh kooperatyviv*, drukarnia «Hrafiia», nakladom Reviziinoho soiuзу Ukrainskykh kooperatyviv u Lvovi, Lviv, 1936.
16. Pasitska, O.I. (2019), «Sotsialno-ekonomichna diialnist ukraintsiv Halychyny (1919–1939)», D.Sc. Thesis of dissertation, Instytut ukrainoznavstva im. I.Krypiakevycha NAN Ukrainy, Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy, Lviv.
17. Dolhanov, P. (2018), «*Svii do svoho po svoie*»: sotsialno-ekonomichniy vymir natsiotvorchykh stratehiu ukraintsiv u mizhvoieni Polshchi, monohrafiia, Volynski oberehy, Rivne, 231 p.
18. Martos, B. (1928), *Kooperatyvna reviziia*, Reviziynyi Soiuz Ukrainskykh kooperatyviv, Lviv, 65 p.
19. Sciborski, A. (1912), *Podręcznik do nauki rachunkowości ogólnej i państwowej*, opracowany według wykładów radcy Dworu Tadeusza Klusik-Orzechowskiego na c.k Uniwersytecie we Lwowie, Part I, Drukarnja szczęsnego Bednarskieu we Lwowie, nakładem wydawcy, Lwów, 500 p.
20. Ernest, L. (1926), *Rachunkowość rolnicza dla gospodarstw włościańskich*, według 9-go wzdania niemieckiego, in Franciszek Bujak (ed.), Drukarnja K.S. Jakubowskiego we Lwowie, Lwów, 158 p.

21. Tomanek, F. (1933), «Wartość w economice a w bilansach: streszczenie wykładu inauguracyjnego, wygłoszonego w dniu 16 października 1932 r. w wyższej szkole handlu zagranicznego we Lwowie», *Życie gospodarcze a ecjnymika społeczna*, Wydanie jako tom II, Biblioteki Polskiego Towarzystwa, Lwow

Лемішовська Олеся Степанівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та аналізу Національного університету «Львівська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0002-5695-0924>.

Наукові інтереси:

- історія, теорія та методологія бухгалтерського обліку;
- інституційна сутність розвитку бухгалтерської і контрольної сфер.

E-mail: olesia.s.lemishovska@lpnu.ua.

Lemishovska O.S.

Accounting as an information basis for reflecting the social component of the company: modern problems and past experience of building accounting in the system of Western Ukrainian cooperation during the times of Austria-Hungary and interwar Poland

The importance and existing problems of recording information about the social component in the enterprise's activities by the accounting system are discussed. The views of scientists on the disposition of «social accounting» as a self-contained type or an accentuated component of the accounting system are analyzed.

The author has formulated the position that the introduction into practice of the basic provisions of socially responsible business and new requirements from civil society to the activities of companies require a reliable formalized information base, which can be formed in the general accounting system by highlighting financial and economic operations related to social and public criteria.

The existing practice of reporting (public presentation of information) by domestic enterprises about the financial and economic operations of a social nature carried out by them is presented and critically evaluated. It has been proven that the publicly presented non-financial and integrated reporting of Ukrainian enterprises with its information array only reveals facts about social expenses and income, but does not contain information about the formation of social capital (acquiring a higher image position by corporate entities).

The expediency of turning to the experience of the past has been argued and certain aspects of taking into account the social component in the construction of accounting practice within the framework of the association of Ukrainian cooperatives, which can provide solutions to some aspects of modern problems, have been revealed. Based on the application of a new historical-institutional methodological approach for profile research and the method of historical-retrospective analysis, an analysis of approaches to the reflection of the social component in the accounting system for the needs of managing the integral institutional complex of Ukrainian cooperation in Galicia in the period of the second half of the 19th and up to the middle of the 20th century was carried out.

The formulated proposals mostly relate to the expected organization in the post-war period of economic entities within the framework of professional associations, industry associations or unions, which will require coordination and interaction among themselves in the implementation of processes of a social nature.

Keywords: corporate social responsibility; social accounting and reporting; accounting practice in the system of Western Ukrainian cooperation.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2023.